

אגף תכנים, תכניות,
הכשרה והשתלמויות

על סדר היום!

גיליון 191 אדר התשפ"א, מרץ 2021

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
היחידה לשווייון בין
המינים בחינוך

יום האישה הבינלאומי - 08/03 נשות המחתרת הציונית בעיראק

"במוזיאון יהדות בבל שבאור יהודה מוצגים אלה מול אלה תצלומי נשות הקהילה הבבלית המסורתיות, שהלכו בתלם וצייתו לחוקי ה"קאנון אל-נסא" (חוקי הנשים) שכתב בעבורן "הבן איש חי" ב-1906 (ותורגמו לעברית על ידי הרב בן ציון מוצפי), מול תמונותיהן של נשים פורצות דרך בקרב הקהילה היהודית העיראקית, דוגמת נשות המחתרת הציונית בעיראק..."

על ספרה של סא"ל ("מיל") ציונית פתאל-קופרווס מתוך ישראל היום- נדב שרגאי 21.05.2015

מבוא

מדי שנה, ביום 8.3 מציינים בארץ ובעולם את יום האישה הבינלאומי. יום זה מוקדש להישגיהן ולתרומתן של נשים במגוון תחומי חיים לאורך ההיסטוריה, אשר סללו את הדרך לנשים הבאות אחריהן.

"על סדר היום", מציע לנשות ואנשי החינוך ברחבי הארץ מערך פעילות המסייע בהעמקה במשמעות יום האישה הבינלאומי ובחשיבותו באמצעות לימוד והפעלה.

בגיליון זה, בחרנו השנה להציג את סיפורן פורץ הדרך של הנשים הלוחמות במחתרת היהודית-ציונית בעיראק. מחתרת זו, הייתה ארגון חשאי אשר פעל בקרב הקהילה היהודית בעיראק בין השנים 1941-1951. מטרת המחתרת היו: חינוך עברי וציוני, הגנה ועליה לארץ ישראל. המחתרת פעלה בשלוש זרועות עיקריות: תנועת החלוץ, תנועת ההגנה ("השורה") ותנועת ההעפלה. **לכבוד יום האישה הבינלאומי, בחרנו להפנות זרקור אל סיפוריהן של נשים מופלאות אשר גילו אומץ לב וגבורה רבה והיו פעילות מחתרת באופן שוויוני לעמיתיהן הגברים.**

מערך פעילות

פתיחה

המחותרת העיראקית שילבה בין שורותיה גברים ונשים, מהלך אשר לא היה נהוג במציאות ההיא ומדגיש את אופייה. נצפה בסרטון קצר מדקה 00:51 - "קול קורא"- כתבו לעצמכם, במהלך הסרטון, שלושה מאפיינים של הנשים במחותרת כפי שהן מוצגות.

נציג את המאפיינים במליאה, באמצעות הכלי הדיגיטאלי jamboard או בע"פ בזום.

שאלה לדיון ומחשבה:

- מה למדתם באמצעות הסרטון על הנשים במחותרת בעיראק? האם זיהיתם שוויון בין המינים? הסבירו.

גוף הפעילות

נכיר לעומק באמצעות סיפורים אישיים, שלוש נשים חזקות ודומיננטיות אשר פעלו במחותרת הציונית בעיראק: תמר שעשוע, הרצליה צמח ושושנה ארבלי-אלמוזנינו. מהלך הפעילות:

1. נתחלק לקבוצות בכיתה או לחדרים בזום.
2. כל קבוצה תקבל דמות ומשימה מתאימה לדמות שנבחרה.
3. חברי הקבוצות יציגו את הדמות במליאה. ניתן להיעזר בלוח שיתופי: padlet.

הרצליה צמח (רג'ינה לוקיי) - נערה במחתרת העיראקית

קראו את סיפור חייה המרתק (בקצרה) בקישור הבא: [הנערה שרצתה להיות ציונית](#)
וצפו בקטעים מתוך הסרט "צמות" שנעשה על סיפור חייה, בשנת 1989 ע"י הבמאי יצחק חלוצי.

צפו בקטעים מתוך [הסרט "צמות"](#) ושימו לב לדגשים שציינו לכל קטע:

ההצטרפות למחתרת: מדקה 11:25
מהן הסיבות אשר הניעו הרצליה להצטרף למחתרת הציונית?

שביתת הרעב בכלא הנשים: מדקה 47:13
מדוע שובתות הנשים ומהן דרישותיהן ממנהלת הכלא?

לאן יש לנו ללכת: מדקה 57:28
הדעות השונות שמציגות הנשים בבית הכלא?

משימה:

הציגו בפני המליאה את הרצליה בדרך מעניינת וייחודית תוך התייחסות לפרמטרים שבסרטון (דרך ההצגה - למשל: דף אינסטגרם, סרטון בטיק טוק, שימוש בכלי דיגיטלי כמו מנטימטר ועוד).

שושנה ארבלי-אלמוזלינו

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (26 בינואר 1926 – 12 ביוני 2015), הייתה אשת ציבור ישראלית שכיהנה כחברת הכנסת מטעם סיעת המערך מהכנסת השישית ועד לכנסת השתים עשרה. הייתה סגנית יושב ראש הכנסת, סגנית שר הבריאות בממשלת ישראל ה-21 ושרת הבריאות בממשלה ה-22, והאישה השנייה שכיהנה בממשלת ישראל בתפקיד שרה שאינו שר בלי תיק (אחרי גולדה מאיר). חברת מזכירות מועצת הפועלות ואחר כך נעמת. לפני עלייתה ארצה הייתה חברת המחתרת הציונית בעיראק.

נפטרה בגיל 89, יוני 2015 ([קראו עוד על פועלה במחתרת בויקיפדיה](#)).

מידע נוסף: [YNET](#) – כתבה על חייה

משימה:

צרו לשושנה "דף אינסטגרם" אשר מקדם את הנושאים החשובים לה מימי המחתרת ועד ליום פטירתה. היעזרו בתמונות מהרשת. חשבו על סטורי מתאים.

חשבו כיצד תציגו את העמוד בפני הכיתה במליאה.

תמר שעשוע

סיפורה של תמר שעשוע תועד במיוחד למערך שיעור זה כשהיא בת 91.
[צפו בראיון עם תמר שעשוע](#)

תקציר:

מרגלית-תמר נולדה בבגדד שבעירק בשנת 1930. בילדותה נשלחה ללמוד בבי"ס מעורב ולקראת סוף לימודיה בתיכון לבנות שמעה על המחתרת החלוצית והחליטה להצטרף לשורותיה. במסגרת פעילותה במחתרת שימש בית משפחתה סליק להסתרת חומרים של התנועה ובהם רשימות וחומרי לימוד, עזרה ראשונה ועוד. כמו כן העבירה חומרים ותחמושת וסייעה בתהליך עליית יהודי עירק לישראל.

[לקוח מתוך חוברת אישית באישור המשפחה](#)

משימה:

צפו [בראיון](#) ובתמונות של [תמר](#) והציגו במליאה את סיפור חייה וגבורתה של תמר בדרך מיוחדת ושונה (למשל: דף אינסטגרם, סרטון בטיק טוק, שימוש בכלי דיגיטלי כמו מנטימטר ועוד). מה מייחד אותה? מה ניתן ללמוד ממנה?

על האי בנהר החידקל, מרגלית (תמר) (משמאל ובני המשפחה: האם מרסל והילדים: אדמון, אלברט, אבלון וויקטור, לימינה של מרסל: חנה)

בב"ס האמריקאי לבנות מרגלית (תמר) בשורה לפני האחרונה משמאל

מרגלית (תמר), בגדאד 1934

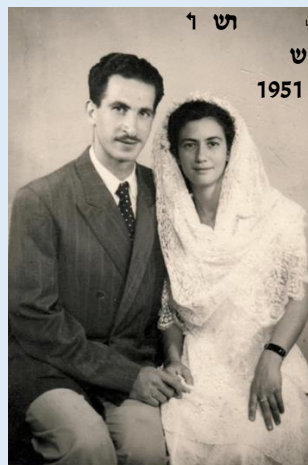
וועדת עליה (מימין לשמאל): אברהם, מרגלית, נורי, אילנה

חברות וחברים בתנועה וביניהם: מנשה, דייוז, אליעזר מרגלית (תמר), אילנה ואברהם בפינה הימנית

1 1

ש 1
1951

בדרך לאהוואז בפרס

במחנה העולים בטהרון, יוני 1950

במליאה:

כל קבוצה תציג את הדמות הנשית בהתאם להנחיות בכרטיס המשימה.

שאלות לסיכום ומחשבה

- מה דעתכם/ן על הנשים שהוצגו? למי מבין הנשים התחברתם/ן? מדוע?
- חשבו על דמות נשית מובילת שינוי אשר מהווה עבורכם מודל השראה חברתי, פוליטי, כלכלי וכו'. מה משמעותי בדמות שבחרת? (לדוגמא: גרטה טונברגי, מלאלה יוספזאי, שירה איסקוב, עדי גוזי אשר הצילה את חייה של שירה, אורית מוסינזון ז"ל - מייסדת וויקס (Wix) קירה רנדינסקי-מדענית, טל אוחנה-ראשת העיר ירוחם, אליס מילר-נאבקה למען פתיחת קורס הטיס בצה"ל לנשים ועוד ועוד- על פי בחירה אישית).

נספח 1

עשרה דברים שלא ידעתם/ן על הקהילה היהודית בעיראק

1. המדינה העיראקית הוקמה לאחר מלחמת העולם הראשונה, מי שעמד בראש המדינה היה המלך פייסל, שעודד תהליכי מודרניזציה לכל העיראקים כולל למיעוטים שחיו בעיראק, כולל היהודים. היהודים בעיראק שמרו על המוסדות האוטונומיים שלהם.
2. החוקה בעיראק של אותם ימים הקנתה שוויון זכויות וחובות לכל העיראקים כולל המיעוטים. כן ניתנה ליהודים זכות לייצוג ובחירה לפרלמנט, זכות זו נשללה מנשות עיראק ותינתן להן בשנת 1958.
3. קבוצת יהודים עשירה עודדה את המודרניזציה, והובילה שינויים חברתיים וכלכלית באמצעות חשיפת הקהילה להשכלה המערבית ופתיחת בתי ספר של אליאנס. מנהיגים רוחניים נתנו היתר ללימודים כלליים.
4. בתקופת המנדט הבריטי בעיראק נפתחו בפני הבנות היהודיות אפשרויות של חינוך מהגן ועד לתיכון. הרחבת המערכת החינוכית הביאה לכך שבנות סיימו 9 שנות לימוד והיו כאלה שהשלימו לימודים תיכוניים, ואף יצאו ללימודים באוניברסיטאות מחוץ למדינה.
5. בשנות ה-20 חלו שינויים בתחומי התעסוקה של יהודים. חלקם, אמנם, המשיכו לעסוק בתחומים המסורתיים, אך היו גם כאלו שהחלו למלא תפקידים של עורכי דין, רופאים ועוד.
6. שינויים אלו הביאו גם להחלפת הלבוש המסורתי של גברים בחליפה אירופאית ונשים אימצו שמלות מודרניות וביציאתן לרחוב לא עטו רעלה. נפתחו מועדונים חברתיים.
7. העת השינויים, צמחה אליטה יהודית ערבית מודרנית שכללה סופרים, משוררים ועיתונאים, אשר פעלו לכינונה של אומה עיראקית ברוחו חזונו של המלך פייסל שבו יהיה מקום לכל הקבוצות האתניות והדתיות שהיו בעיראק, בהם גם היהודים.
8. המצב השתנה בשנות ה-30 בעקבות צמיחת דור חדש של לאומיות עיראקית, שהובילו משכילים מוסלמים שהאיסלאם היה חלק ממנה ומקומם של המיעוטים הלא מוסלמיים הוטל בספק.
9. בתקופה זו, פוטרו יהודים רבים ממוסדות ממשלתיים והוקטן מספר התלמידים היהודים בבתי הספר. החלה הסתה כלפי היהודים והצגתם כמשתפי פעולה של השלטון הקולוניאלי הבריטי והצרפתי.
10. המגמה האנטי יהודית הגיעה לשיאה במאורעות ה"פרהוד" בשנת 41, אז נרצחו 180 יהודים, רבים נפגעו ורכוש רב נבזז. אירוע זה, היווה נקודת מפנה ביחסה של היהדות הציונית כלפי יהודי עיראק ואז נשלחו שליחים ציוניים לעיראק.

לוקט מתוך דברים שכתבה פרופ' אסתר מאיר גליצנשטיין, מכון בן גוריון לחקר ישראל, אוניברסיטת בן גוריון,
על יהודי עיראק בעידן של קולוניאליזם ולאומיות

נספח 2

קישורים למידע נוסף

- כתבה הילדים שהפכו ללוחמי המחתרת הציונית בעיראק - כתבה מ"מקור ראשון" אשר מספרת על פעילות תנועת הנוער בעיראק בשנים של בין 1941-1952.
- כתבה אשר מספרת על הפעילות בתנועת הנוער העובד והלומד במחנה הקיץ ומשחזרת את סיפור עלייתם של יהודי עיראק.
- סרט מלא צמות 1989 במאי: יצחק חלוצי.
- סרטון עם שאלות הקמת המחתרת הציונית
- סרטון ראיון מלא- תמר שעשוע.
- גרטה טונברג- נערה שוודית אשר יצאה למאבק על שינוי האקלים והתחממות הגלובלית.
- מלאלה יוספזאי- כלת פרס נובל לשלום אשר נלחמה על זכות הנשים ללמוד גם תחת שלטון הטליבאן.
- שירה איסקוב- עובדה
- עדי גוזי שכנתה של שירה יצחקי אשר הצילה אותה- סרטון
- אורית מוסינזון ז"ל- מייסדת וויקס (Wix)
- קירה רנדינסקי – מדענית מובילה
- טל אוחנה – ראשת העיר ירוחם
- אליס מילר- נאבקה למען פתיחת קורס הטיס בצה"ל לנשים
- פרופ' אסתר מאיר-גליצנשטיין "סינדרלות" יהודיות בבגדאד: מאבקן של נערות ציוניות בעיראק על שוויון זכויות ועל עליה לארץ ישראל – מתוך הספר "התשמע קולי? ייצוגים של נשים בתרבות הישראלית, בעריכת יעל עצמון, מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד, תל-אביב 2001